

erentes habere licentias abundi. vel iteo totum officium sub vna oracione completur. quoniam sacramentum baptismi i cristi passione communitur. vel iteo dies hec in missa non in vespera terminatur. ut xpus qui nos morte redemit sine fine laudetur qui est in secula benedictus. In quibusdam autem ecclesiis cantatur psalmus Laudate dominum sine gloria. quia filius qui est tertia persona in trinitate nondum scitur esse nobis redditus. Rursus inuitantur neophiti ad laudem domini per psalmum illum laudate. et ipsi se laudare respondent dicentes. quasi vnus homo per se vel per alios Magnificat anima mea dominum. Hoc sabbatum privilegium est. quia in eo fiunt ordines. cathedra cum post baptizantur. ceus benedicuntur. et plures lectiones leguntur.

De festo sancte pasche die. R.

Sequitur videre de festo paschali. de quo primo aliqua generalia premittemus. Consequenter vero de nocturno huius diei officio. Postmodum de diurno aliqua supponemus. Siquidem tempus paschale significat tempus illud quod erit post diem iudicii. quando videlicet ad patriam vitequam per adam amissimus. deo propiciante regrediemur. Quia consideratione potest dici hoc tempus regressiois. quod tamen incipit in octaua. In hac autem die resurrexit dominus que est mundi prima. et rediens ad caput est in octaua. ut dicitur in prohemio. vii. partis. de qua dicitur in paralyomenon i titulis psalmorum. quia octauam. sicut septem mundi etates precedunt quarum sex sunt viuentium et septem dormientium. et sic septem dies nostre recreacionis hanc diem precedunt. sic septem diebus a circumdederunt usque ad letare iherusalem precesserunt quas interposita dominice passionis memoria. hec dominica octaua et tatis representatiua sequitur. in qua etiam representatur quod sicut octaua est eadem cum prima sic restituetur homo in idipsum. et ad id quod fuerat conditus. ymo supra prime originis repabitur dignitatem et consequetur corporis et anime felicissimam immortalitatem. Qualiter dominus tribus diebus et tribus noctibus fuit in sepulchro. et qua hora resurrexit. et qua hora debet dici officium matutinum. etc. quare hac die pascha celebratur. dictum est sub quinta feria cene domini. et sub sabbato sancto. Sane pascha grecum nomen est. quod hebraice dicitur pphase. quod latine transitus interpretatur. secundum Bedam. non ergo dicitur pascha a passione. ex eo quia passim grece dicitur pati latine. sed dicitur a transitu. Et hoc primo secundum hystoriam ex eo quod exterminator angelus videns sanguinem in foribus israelitarum pertransiit. nec eos percussit. Tunc etiam populus ex egipto transiit id est exiit. tertiisq; die mare rubrum pertransiit. Secundo secundum allegoriam quia et in hoc tempore transit per baptismum ab infidelitate ad fidem. Tercio secundum tropologiam quoniam

hoc tempore transimus per contricionem et confessionem de vicis ad virtutes ut infra dicitur.

Quarto secundum anagogem. quia nunc cristus transiit a mortalitate ad immortalitatem. et faciet nos etiam transire. Unde in euangelio Cum vidisset ihesus inquit. quia venit hora ut transiret de hoc mundo ad patrem. etc. Nominamus autem hanc diem greco et non hebraico vocabulo. licet lingua hebraea dignior sit tamquam mater. Primo ne in hoc videamur iudaisare. Secundo ne in hoc imitemur quosdam hereticos dicentes euangelium sine ceremonialibus non sufficere ad salutem. Item utimur greco et non latino vocabulo propter auctoritatem. quoniam greca lingua antiquius romae. et in ytaliam tamen fuit auctoritatis. ut non solum dies solemnes grecis nominibus nuncuparentur. ut pascha. pentecosten. yppapanti. et epiphania. verum et dignitates. ut apostolicus. patriarcha. archiepiscopus. episcopus. et huiusmodi. **Ysidorus** tamen dicit quod pascha vocabulum non grecum sed hebreum est. Et innocentijs. dicit in quodam sermone quod pascha hebraice dicitur a pphase quod est transitus. grece vero a pphas quod est passio. **Augustinus** dicit. quod hoc nomen pascha per diuinam dispositionem contractum est. ex hoc nomine greco passie. quod passio interpretatur. et ex hoc nomine hebreo pphase quod est transitus interpretatur. nam hec duo nomina conueniunt in hoc nomine pascha. tam secundum significationem quam secundum vocem. Secundum significationem enim quoniam in passione cristi fuit eius transitus unde merito hoc nomen habet intellectum utriusque nominis. et est latinum. ut sic ex duabus linguis fiat tertia. scilicet latina. Et est hoc nomen pascha prime declinationis et neutri generis. quod solum in tribus grecis nominibus inuenitur. scilicet pascha manna et mammona. Vel est tertia declinationis. ut dicatur paschatis. sicut de fantasma tis. Vocatur autem pascha ipsa dies resurrectionis et etiam tempus a dominica in ramis palmarum usque ad octauas pasche quod in dominica ipsa inducebatur agnus qui in quinta feria immolari debebat. verum tamen secundum vulgi consuetudinem dominica in ramis palmarum dicitur pascha floridum. feria sexta pphase. hodierna vero dies pascha. olim tamen proprie dicebatur pascha dies illa qua agnus immolabatur. Solemnitas pasche antonomastice dicitur solemnitas solemnitate eo quod ceteras solemnitates huius solemnitatis nobilitas antecedit. et omnes dies dominici sunt octaua huius festi. ut dicitur in prohemio. vii. partis. et in ea omnia leticie insignia proponuntur. Templum quoque mundatur. et ornatur in parietibus quia in eis corine et pallia extenduntur. et in choro dorsalia. et tapeta. extenduntur. et banchalia. disponuntur. velamen etiam quod erat ante crucem vel in altum dirigitur vel remouetur vel post altare ponitur. ad uotandum quod prius

occulta modo sunt manifesta. altare quoque suis ornamentis decoratur. ut in quibusdam ecclesijs vexillis. que significant victoriam ihesu christi crucibus et alijs. de quo et de velaminibus trium colorum que hac die in tribus lectionibus de altari remouentur. et de triplici ornatu materialis templi dictum est in prima parte sub titulo de picturis. Ministri quoque ad decorem huius sollemnitatis se balneis prelauant. barbas et coronas tondunt. capillos deponunt. vestes siue cappas nigras deponunt et albas induunt. que licet ad decorem fiant. ad spirituales quoque hominum referuntur. Non enim lauamur ad voluptatem sed ad significationem. ut scilicet per exterioriorem locutionem corporis interioriorem anime debere fieri ostendamus. barbas et coronas tondere est superfluitates et vicia deponere capillos super aures tondere est. v. sensus corporis ad seruiendum deo expeditos habere. nigres vestes siue cappas erueri. est asperitatem peccati deponere. albas siue superpellicia induere. est stolam immortalitatis firmiter expectare vel vestem albam significamus innocentie stolam renatorum vel per hoc representamus hodiernam apparitionem angelorum qui in vestibus albis apparuerunt. In hac sancta die nil quod a sacerdote non sit benedictum comedere debemus. quia inimicus noster nunc nos magis satagit subplantare. Unde in quibusdam locis quicumque comedi debent ad ecclesiam portantur et in atrio vel in vestibulo ecclesie cum cruce et aqua benedicta. et in vestibus sacris a sacerdote benedictur. hinc est quod hodie agnus a sacerdote benedicitur ad representandum quod deus per moysen et populum agnum comedi iussit. in figuram ihesu christi. cuius sanguine omnia primogenita sibi de mundo redemit et angelo in nocte illa omnia primogenita in egipto percuciente populum suum seruauit agni sanguine prenotatum. agnus autem secundum romanum ordinem non ad altare sed ad mensam benedicitur. In quibusdam etiam locis benedicitur lac et mel in memoriam eius quod dominus inquit patribus nostris abrahe. ysaac et iacob. Introducam vos in terram fluentem lac et mel. Nullus debet etiam vnquam aliquid comedere. nisi prius saltem signo crucis facto. Unde legitur in dialogo Greg. pape. li. j. c. liij. Quod cum quedam monialis iret per ortum lac tucam sine benedictione comedit. et simul demonem qui super eam erat suscepit qui multum illam vexauit. Nos quoque vidimus in ciuitate bonon. puellam a duobus spiritibus immundis et malignis triennio vexatam. Cumque a quodam perito volente illos cum exorcismis et adiurationibus ab humano corpore pellere. interrogarentur qualiter corpus mulieris intrassent respondit quod sedebant in quodam malograno to quod ipsa puella comederat qui tandem virtute adiurationum nobis presentibus ab humano corpore recesserunt. In quibusdam quoque

locis hac die in aleis in natali prelati cum suis clericis ludunt vel in claustris vel in domibus episcopalis. ita ut etiam descendant ad ludum pile. vel etiam ad choreas et cantus. per quod nota est libertas decembria quia antiquitus consuetudo fuit apud gentes quod hoc mense serui pastores et ancille quadam libertate fruerentur et cum dominis suis dominarentur. et cum eis facerent festa et conuiuia post collectas messes. laudabilis tamen est a talibus abstinere. In plerisque etiam regionibus mulieres secunda die post pascha verberant maritos suos. tertia vero die mariti uxores suas. sicut et antiquitus licebat seruis dominos saltim in crimine adulterij accusare impune. Hoc autem sit ad notandum quod debent seruicij corrigere ne alter ab altero hoc tempore exigat debitum thori. Statutum est enim quod cum hac die communicare debeant tribus precedentibus et tribus vel quinque vel. vij. sequentibus diebus ab amplexibus vacent. quod sumptum est a dauid qui cum pueris suis accepturus panes appositionis ait ad abimelech sacerdotem contumimus ab heri et nudius tertius. His tribus diebus primis solemniter est feriandum. in sequentibus vero licet viris ruralia opera que magis sunt necessaria exercere. sed feminis non licet neque nunquam autem choreas ducere. quia secundum greg. Melius est fodere et arare quam choreas ducere. Unde est quod hi singuli dies propria habent responsoria. ceteri vero in quibusdam ecclesijs mutata in alijs tamen habent etiam vsque in quintam feriam propria. Fiunt quoque apud quosdam hoc tempore aquarum dimersiones. ne quia homines vigilauerunt in quadragesima in his sanctis diebus dormire velint. Hoc quoque notandum est quod pascha nostrum semper debet fieri in die dominico. sicut statuit pius papa. et etiam victor papa qui propter hoc concilium palestinum conuocauit licet enim prius eodem die celebraretur. quia tamen quidam inde dubitabant angelos domini ad corroborandos illorum animos apparuit in habitu pastoralis herme doctore et precipiens ut pascha semper die dominico ab omnibus celebraretur dominus tunc vere surrexit in die. vij. kalii. aprilis. Nam passus est octaua die kalii. aprilis videlicet in die tali in quali conceptus est siue in quali annuatio virginis per angelum facta est. put dictus est sub titulo de pasche. Celebrari etiam debet pascha in lunacione aprilis quoniam in eodem precepit dominus quod mensis ille primus haberet et agnus die decima quinta immolaretur. Unde victor papa dicit quod pascha debet celebrari post quartamdecimam diem lunacionis aprilis qui est primus mensis secundus hebreos vsque in vicesimam primam diem eius de mensis. id est lunacionis. Noquitur ibi enim de mense lunari non de solari quoniam in illa lunacione est semper pascha vsque ad vicesimam primam diem et vsque ponitur ibi inclusiue. quoniam includitur ipsa vicesima prima dies. Vult ergo

dicere victor papa qd pascha non debet esse in
fra decimanuar tam diem lunacionis aprilis.
nec post vicimumprimum diem illius. Si emz
decimaquarta dies lunacionis est in die domini
ca ibi est pascha iudeoruz et dominica sequenti
est pascha nostrum scz in vicimaprima die. et
hec lunacio quadoqz incipit a marcio quod ple
ne in fine octaue partis dicitur. Ecclesia tamen
antiquitus celebrauit pascha cum iudeis quartas
decima luna primi mensis quocunqz die occurrer
ret. quem ritum sancti patres in nicena synodo
prohibuerunt. constituentes non solum lunam
paschalem et mensis inquirere sed etiam diem
dominice resurrectionis obseruare et ideo exten
derunt pascha a quarta decima luna vsqz ad vi
cesimamprimum ut dictum est. ut sic et dies do
minicus no omittetur et in die resurrectionis
domini pascha celebraretur. et hoc pluribus
causis. Primo ne ecclesia videat iudaisare et
figuris iudaicis adherere et in temporibz et ans
tis confidere. Secundo quia die dominica da
tum fuit manna a domino. per quod significat
eucharistia. id est panis angelorum habens in se
omne delectamentum et suauitatem omnis sapor
is. Unde ergo. decimasextimo die sex parent qd
inferant ut sit duplum quam inferre solebant p
singulos dies. et hec est dies veneris. et ita die
dominica datum est manna. Tercio quia pres
ceptum est comedere agnum cum lactucis ag
grestibus et in azimis sinceritatis et veritatis.
id est cum puro affectu et puro intellectu hoc
est in veritate. Christus vero mortem nostram
destruit moriendo. et vitam nostram resurgen
do reparauit. et ita patet qd in die resurrectio
nis debemus comedere agnum. quia tunc inci
pit veritas nostre vite. Quarto non celebramus
pascha nostrum cum iudeis. qui illud celebrant
decimaquarta luna. quia quamuis tunc ymola
tus fuerit agnus. tamen incipit eius immolacio
in sequenti die. quia tunc est tempus luctus nec
est tempus sollempnizandi. et ideo ecclesia dimittit
hoc vsqz ad tempus sollempnitatis. quia debet
fieri cum sollempnitate sicut dictum est. Quinto
quia cum cristo vult ecclesia celebrare pascha
sua. Triplex enim pascha fecerunt iudei. Pri
mum in ramate quod interpretatur commocio
tinee. Per hoc significatur primum pascha id
est spiritualis transitus de vicijs ad virtutes.
per tineam enim peccatum intelligitur. quia sic
tinea consumit pannuz imperceptibiliter sic pec
catum aiaz. An autem peccatu omouetur in nob.
sive amouetur p penitenciam sic iste transitus.
Secundum pascha factum fuit in syna. quod in
terpretatur mensa. per quod significatur secun
dum pascha spirituale scilicet transitus de virtu
te ad virtutem. per quod restituitur homini sua
mensura attingendi celestia. Tercio transitus fit.
quando transimus de virtute in virtutem. Tunc
enim accedit ad mensuram suam homo quomiaz
factus est ut sit locus angelorum. Primum pa

schas cristus non potuit celebrare quia peccatus
no fecit. nec inuentus est dolus in ore eius. neqz
secundu qd datus fuit ei spiritus sanctus non ad
mensuram a tpe sue natiuitatis. Terciu pascha
factu fuit in galgale qd interpretat reuelacio.
Istud pascha fit a nobis qn finimus de mundo
ad patre siue de mundo ad celuz et reuelantur
nobis omnia que modo credimus. Hoc pascha
celebrauit cristus p resurrectione sua. qd nos
celebramus p decimanuar lunam pmi mens
is post equinoctiu vernale. qn dies incipit ma
iores esse noctibus. put dictum est sub sabbato
sancto. Sexta causa est. quia de primo pascha l
secundo no est gaudiu multu. s. de tercio. Unde
ij. rub. xvij. c. Non gloriatur accinctus eqne si
cut distinctus. Septima quia ex iussione angeli
monemur pascha in dominica celebrare ut pre
missum est. Quare hec et cetera festa saluatoris
preter natale mutabilia sint dictu est sub natus
li. Quando autem debeat pascha annuati dicitur e
sub ephra. Porro considerande sunt quedam
huius paschalis temporis varietates. Sunt. n.
in eo tres septimane quasi ppris vocabulis nu
cupate. Prima est paschalis. Secunda in albis
Tercia expectacionis. Prima dicitur sanctifica
ta ppter iustificationem anime. Unde et quia
homines per baptismum sanctificati per totam
septimanam illam vestem quam in baptismo su
sciperunt deponunt. que significat primam in
nocencie stolam. Secunda dicitur in albis. pri
mo quia baptizati in sabbato sancto deponunt
in sabbato in albis albas stolas seu vestes. qd
in baptismo susceperunt. per albas quidez innui
tur quales in presenti vita esse debeant. scz mu
di. et qualia demiqz sint corpora recepturi. quia
sancti beatitudinem et gloriam possidebunt. p
ut dictum est sub sabbato sancto. Secundo quia
hoc tēpore illi qui baptizati sunt in sabbato ab
episcopis confirmati. alias albas stolas porta
re vsqz ad aliud sabbatum solent. Comuniter
tū por septimana vocatur in albis propter an
gelos qui in resurrectione domini in albis appa
uerunt ut premissum est et qd olim baptizati il
lis diebus candidis vestibus utebantur. vsqz
ad sabbatu in albis. Et propter premissas ecia
causas dicitur sabbatum in albis. uel quia mos
fuit antiquitus ut in ipso sabbato vestes ex to
to deponerent et albas induerent quod non fit
in sabbato sancto. Tercia septimana scz que e
post ascensionem dicitur expectacionis. quomiz
am representat illud tempus quod apostoli ex
pectauerunt aduentuz spiritus sancti. qui bus do
minus dixit. Manete in hac ciuitate et expectate
vsqz dum induamini virtute ex alto. prima autē
septimana non protendit nisi vsqz ad sabbatu
in albis exclusiue et sic pascha sex dies soluz ha
bet pro octauis. Septimana vero in albis in
cipit sabbato in albis et terminatur in alio sab
bato et sic durat per octo dies. Octaua ve
ro ascensionis cum deberet terminari in quinta

feria ante penthecoste protenditur vsq; ad penthecosten. quia licet duo dies. qui supersunt octaue ascensionis possint officari ad missam a dominica antecedenti. tamen ad nocturnos non haberent inuitatoriu uel lectiones. uel responsoria nisi ab ascensione domini acciperent. Unde illi decem dies pro vna octaua reputantur. nec mirum tum a totum tempus paschale pro vna reputetur octaua. et similiter a nativitate vsq; ad octauam ephie. de hoc dicitur sub dominica post ascensionem. **T**empus autem paschale vsq; ad penthecosten vocatur quinquagesima. quia continet quinquaginta dies pro quod tempus iubilaei significatur. ut dicitur sub penthecosten. **D**uas enim quadragesimas celebramus cui numero additur decimus numerus. et fit quinquagenarius. primum autem pascha in qua labores et miserie huius temporis significantur unde tunc ieiunamus. et cantica leticie subtrahimus. Secundum post pascha que significat statum eterne felicitatis. et in ea tempus glorie nostre post hanc vitam representamus. tunc enim ab omni labore quiescimus et in dei laude erimus. tunc tunc cantica leticie multiplicamus. et ianua penitentibus aperitur. quia nullus peccati impetum erit. **T**otus enim erit absorptum a gloria. prout in collecta huius diei habetur. et dictum est in prohemio huius partis. **N**ec ieiunamus. nec genua flectimus. ymo stantes oramus. **T**um quia non erit pro quo flectantur. sed domini dei gloria repletur. **T**um etiam ut libertatem quam nobis dominus resurgendo acquisiuit profiteamur. tum quia mulieres ad monumentum venientes non flexerunt genua. herede inspererunt in sepulchro. sicut dicit ambrosius in fine luce. tunc quod secundum eum in hijs quinquaginta diebus quibus dominus nobiscum fuit gaudendum est et iugis festiuitas est in eis tanquam sit dies dominica. tum etiam quia hoc tempus paschale significat octauam resurrectionis. in qua nec ieiunabitur. nec genua flectentur. sed perfectum gaudium omnibus erit. **I**n festiuitatibus etiam beate marie et diebus dominicis et festiuis et in diebus penthecostes. nisi in presencia corporis et sanguinis eius genua flectenda non sunt. de hoc in quinta parte sub titulo. de prima dictum est. et sub sabato post penthecosten dicitur. **G**enua enim in ecclesia flectere cordis contricionem significat. **E**t est notandum quod in genu flexionibus utendum est oratione dominica. uel oratione quam augustinus scripsit seu approbavit scilicet. **D**eus propicius esto michi peccatori vel peccatrici uel illa quaz quidam sanctus heremita composuit et docuit tunc tunc meretricem docens illam quotidie genua flectere et in terram discumbere oculos sursum non attollere et dicere. **Q**ui me plasmaisti miserere mei deus. **C**eterum festiuitas paschalis ebdomodaria est. prout in titulo sequenti dicitur. **I**n paschali septimana salutare nos ad inuicem modo debemus. scilicet resurrexit dominus. et saluatus debet respondere deo gratias uel et apparuit simoni et postea debemus dare osculum ad inuicem. in signum pacis et caritatis. vsus tamen hoc non habet. **R**omanus tamen pontifex hac die missam celebraturus cardinales. platos notarios et familiares suos. hoc modo salutat et osculatur et etiam omnes premissi se inuicem hoc modo salutant et osculantur. **S**alutans enim dicit. **S**urrexit dominus vere. **S**alutatus et osculatus respondet et apparuit simoni.

lutatus debet respondere deo gratias uel et apparuit simoni et postea debemus dare osculum ad inuicem. in signum pacis et caritatis. vsus tamen hoc non habet. **R**omanus tamen pontifex hac die missam celebraturus cardinales. platos notarios et familiares suos. hoc modo salutat et osculatur et etiam omnes premissi se inuicem hoc modo salutant et osculantur. **S**alutans enim dicit. **S**urrexit dominus vere. **S**alutatus et osculatus respondet et apparuit simoni.

De nocturno officio huius festi

Sequitur videre de nocturno officio huius diei. incipit autem ecclesia inuitatorium alleluia. **S**urrexit dominus vere quinti toni propter quinq; apostolicas pariciones domini in illa die que dicta sunt in quarta parte sub titulo de salutatione ad populum uel propter quinq; sensuum reparationem que sit pro resurrectione. **I**n quibusdam tamen ecclesijs dicit inuitatorium cum triplici alleluia. et septimi toni propter quietem qui datur in resurrectione apoc. xiii. **A**mmodo iam dicit spiritus ut requiescat a laboribus suis et indigemus inuitatorio quia uision lugent eo quod non sunt qui ueniant ad solemnitatem. ymnus autem non dicitur in quibusdam ecclesijs quia in resurrectione non cantabimus ymnos huius. sed in placentis iherusalem cantabimus alleluia. et habet in capitulo penultimo thobie. sed loco ymni cantatur alleluia propter spem quam habemus de gloria resurrectione. **A**lie vero ecclesie cantant ymnus quod semper laudandus est deus. et cantant illum ad terciam. sub duplici cantu uidelicet unum uersum sub uno cantu et alium uersum eiusdem ymni sub alio. et unum alioz uoce quam alium ad significandum duplicem gloriam. quam cristus assumpsit scilicet corporis et anime. **Q**uia uero uirtute trinitatis in qua est perfectio. facta est resurrectio. ideo dicuntur tres lectiones. tum quia soror nostra paruula est. et uerba non habet. tum quia baptizati non indigent labore quasi modo geniti infantes. de hac in sequenti tractu dicitur. **H**ac etiam die et hoc tempore cantantur tres psalmi cum tribus antiphonis. **O**bseruetur autem ideo iste ternarius numerus. primo quia partitur hominibus propter preceps ieiunium attritis. **S**ecundo ne neophiti multitudinem onerentur ut premissum est. **T**ercio propter triduanam domini sepulturam que precessit dominicam resurrectionem. **Q**uarto ad notandum quod tria que dominus secundum lucam promisit in hoc seculo perficere. scilicet demones eicere. sanitatem perficere. et tertia die consummari in resurrectione consummata sunt. primum operatus est dominus cum fecit ut relicta creatura rediremus ad creatorem. **S**ecundum cum per fidem nos sibi tamquam membra capiti uniuert. ut de eius spiritu uiueremus. **T**ercium cum in hoc confirmauit nos ne laboreremur. uel confirmatio est nostra resurrectio. **H**ec etiam in nostra